

**IMOM BUXORIY «AL-JOME' AS-SAHIH» ASARIDAGI HADISLARNING
LINGVOPOETIK VA SEMANTIK TABIATI****Maxkamova Dilnavoz Ziyodullo qizi**

Toshkent viloyati 62-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23107458>

Annotatsiya. Ushbu izlanishda Imom Buxoriyning «Al-Jome' as-sahih» to'plamidagi ayrim hadislarining mazmuniy qatlamlari hamda ularning estetik-badiiy ifodalanishi tadqiq qilingan. Matnda metafora, metonimiya, tashbeh, tazod va qofiyali nasr (saj') usullarining g'oyaviy-mantiqiy vazifalari muayyan parchalar misolida tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: hadis poetikasi, "Al-Jome' as-sahih", ma'no sig'imi, ifodaviylik, ko'chma ma'no, qofiyali nutq, ritorik usul, mantiqiy ta'sir.

Sharq mumtoz yozma manbalari orqasidagi ma'naviy-axloqiy va tilshunoslik salohiyati beqiyosdir. Imom Buxoriyning «Al-Jome' as-sahih» asari nafaqat huquqiy va shariat manbai, balki har jihatdan puxta ishlangan yuksak adabiy-til obidasidir.

Tadqiqotning bosh maqsadi — ushbu to'plam va undagi hadislarining badiiy-uslubiy xususiyatlari hamda semantik imkoniyatlarini muxtasar tarzda ko'rsatishdir.

Badiiy-tasviriy vositalar va ko'chma ma'nolar: Hadislar tilida murakkab tushunchalar hayotiy obrazlar orqali ifodalanadi.

Masalan, «Amallar niyatlarga bog'liqdir» naqlida niyat — poydevorga, amal esa bino kabi qurilmaga qiyoslanadi.

«Musulmon — uning tili va qo'lidan boshqa musulmonlar salomat bo'lgan kishidir» shaklidagi hadisda esa metonimiya va sinekdoxa vositasida insonning harakati "til" (ma'naviy zarar) hamda "qo'l" (jismoniy zarar) birliklariga jamlangan.

O'xshatishlar vositasida mavhum axloqiy tamoyillar sodda usulda tushuntiriladi. Jamiyat a'zolari "bir-birini ushlab turgan bino g'ishtlariga" yoki yaxshi-yomon hamrohlar "mushk sotuvchi" va "bosqonchi o'chog'iga" o'xshatilgan.

Sintaktik va uslubiy san'atlar: Qofiyali nasr matnga o'ziga xos intonatsion musiqiylik bag'ishlaydi va yodda qolishni osonlashtiradi.

Zid ma'noli so'zlar orqali qarama-qarshi leksik birliklar bir nutqqa jamlangan, darajalantirish vositasida esa fikr bosqichma-bosqich rivojlantirilgan holda harakat va oqibatlar mantiqiy bog'langan.

Hadislar orasida xalqona maqolga aylanib ketgan ixcham birikmalar uchraydi («Mo'min kishi bir teshikdan ikki marta chaqilmaydi»).

Shuningdek, ketma-ket qo'llangan ritorik so'roqlar diqqatni jalb etib, tinglovchida psixologik tayyorgarlik va estetik idrokni uyg'otadi.

Imom Buxoriy hadislarining tili o'ta aniq, ortiqcha yuklardan xolidir. Hadislar lingvopoetikasini tadqiq qilish o'zbek tilshunosligida matnshunoslik, uslubshunoslik va mumtoz matn tahlilini yangi bosqichga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Imom al-Buxoriy. Al-Jome' as-sahih. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2018.

2. Yoqubov H., Abdullayev F. Matn lingvistikasi va lingvopoetika masalalari. — Toshkent: Fan, 2020.
3. Mahmudov N. Til va madaniyat. — Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
4. Qo‘ngurov R. O‘zbek tili uslubshunosligi va lingvopoetikasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
5. Yuldashev M. Badiiy matnning lingvopoetik tahlili asoslari. — Toshkent: Akademnashr, 2021.